

Vastaanottaja:

Liikenne- ja viestintäministeriö
Erityisasiantuntija, Kuljetus- ja pätevyysyksikkö, Saara Louko

Toimitettu sähköpostitse: saara.louko@gov.fi

JETFLITE OY:N ("JETFLITE") LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ ("ESITYS") ILMAILUN TURVALLISUUTTA EDISTÄVIKSI SÄÄDÖSTARKASTUKSIKSI (LVM026:00/2024)

Tausta

Jetflite on suomalainen yli 50-vuotias liikelentoalan yritys, joka kuuluu Wihuri-konserniin. Jetfliten toimintaan kuuluvat mm. lentokoneiden operointi-, huolto- ja maahuolintapalvelut, pitkän matkan ambulanssi- ja evakuointilennot, liikelennot yrityksille ja yhteisöille sekä liikelentokoneiden operointi ulkopuolisten omistajien puolesta. Jetfliten palveluksessa on tällä hetkellä pitkästi yli toistakymmentä lentohenkilökuntaan kuuluvaa työntekijää, jotka lentävät pääasiassa Jetfliten neljällä omalla lentokoneella. Jetfliten maaorganisaatiossa työskentelee yli 50 työntekijää.

Jetflite panostaa toiminnassaan ennen kaikkea lentoturvallisuuteen, ja on tähän liittyen esittänyt aikaisemmin huolensa epäselvyyksistä, jotka liittyvät työnantajan mahdollisuuksiin varmentaa työntekijöiden mahdollista päihtymystä, esimerkiksi puhalluskokein. Lukuisissa asioissa koskevissa sisäisissä selvityksissä on havaittu, että lainsäädännön mahdollistamat keinot tähän ovat nykytilassa rajalliset ja korkeintaan pitkästi suostumusperusteiset. Yleisellä tasolla tämä johtaa valvonnan heikkouteen ja siten lentoturvallisuuden mahdolliseen vaarantumiseen. Havainnot vastaavat siten Esityksessä todettua.

Lausunto

Jetflite on tutustunut Esitykseen ja toivottaa sen yleisesti ottaen lämpimästi tervetulleeksi. Tarkemmin Jetflite lausuu Esityksestä seuraavaa keskittyen ainoastaan esityksen puhalluskoetta koskeviin osioihin. Huomiot on tarkoitettu tukemaan lainsäätäjää selkeän ja vaikuttavan lainsäädännön laatimisessa.

Tasapuolisen kohtelun vaatimukseen liittyvät huomiot

Jetflite kannattaa Ehdotuksessa esitettyä, jonka mukaan mahdollinen puhalluskoe mahdollistuisi myös maaorganisaatiossa toimivalle henkilöstölle¹ heidän vastatessa osaltaan merkittävästikin lentoturvallisuuden toteutumisesta.

¹ Ilmailulain 170§:n mukaan tähän kuuluvat ainakin: lentoaseman turvavalvotulla alueella työskentelevä, lennonvarmistuksen operatiivisissa ja teknillisissä tehtävissä toimiva, lentoturvallisuuteen liittyvissä esimiestehtävissä

9.1.2025

Esityksessä voisi kuitenkin olla syytä nimenomaisesti mainita, että tasapuolisuuden vaatimus (viittaus mm. sivulla 31) ei tarkoittaisi sitä, että puhalluskokeiden frekvenssin täytyisi olla sääntelyn piirissä olevan, mutta eri tehtäviä suorittavan henkilöstön osalta sama. Eli esimerkiksi lentohenkilökunta voitaisiin puhalluttaa jokaisen työvuoron alussa samalla, kun muu henkilökunta voitaisiin satunnaispuhalluttaa, mikäli työnantaja arvioisi tämän tarkoituksenmukaiseksi lentoturvallisuuden varmistamisen näkökulmasta. Näin varmistettaisiin myös, ettei ketään puhallutettaisi enempää kuin katsotaan aiheelliseksi em. näkökulmista.

Vaikka asiaa voinee perustella myös tasapuolisen kohtelun vaatimuksen teoreettisemmalla pohdinnalla, jättää se usein epäselvyyksiä. Kysymys on siis pohjimmiltaan siitä, voivatko sääntelyn piirissä olevat työntekijät vaikuttaa eri lailla lentoturvallisuuteen, jolloin he eivät olisi vertailukelpoisessa asemassa suhteessa toisiinsa. Jetflite katsoo, että lentoturvallisuuden kannalta erityisen keskeinen henkilöstö on lentävä henkilöstö. Näin ollen sen nimenomainen toteaminen, että kaikki sääntelyn piirissä olevat eivät välttämättä vaikuta vastaavissa määrin lentoturvallisuuteen ja siten heidän erilainen kohtelunsa voisi tältä osin olla sallittua, olisi toivottavaa. Muussa tapauksessa on vähintäänkin mahdollista, ellei todennäköistä, että mahdollinen jokaisen työvuoron alussa tai muutoin usein toteutettava puhallutus lentävälle henkilöstölle johtaisi tasapuolisen kohtelun vaatimuksen kautta siihen, että halutessaan toimia näin työnantajan tulisi toimia vastaavasti hyvinkin laajalle osalle henkilöstöään. Osa tästä henkilöstöstä saattaa tehdä mm. etätöitä, mikä osaltaan mutkistaa tilannetta, ja käytännössä helposti kokonaan estää jokaisen työvuoron alussa tai muutoin usein tapahtuvan lentohenkilöstön puhalluttamisen.

Puhallutus jokaisen työvuoron alussa

Edellä todettuun liittyen olisi myös selkeyttävää täsmentää suoraan lakipykälään, että puhalluttaminen on mahdollista säännöllisesti esimerkiksi jokaisen työvuoron alussa. Nyt tähän on viittaus perusteluissa sivulla 31, mutta pykäläluonnoksessa (170§) todetaan, että ”Työnantaja voi velvoittaa ne työntekijät, jotka suorittavat tehtävää ilma-aluksessa tai lentoturvallisuuteen vaikuttavaa tehtävää maaorganisaatiossa, **yleiseen ja työnantajan määrittämänä ajankohtana suoritettavaan puhalluskokeeseen** sen selvittämiseksi, ovatko työntekijät alkoholin vaikutuksen alaisina työajalla.” Tästä muotoilusta voi jäädä epäselvyys em. oikeuden olemassaolosta. Etenkin sana ”yleinen” voisi viitata tilanteeseen, jossa koko sääntelyn piirissä oleva henkilöstö puhallutettaisiin kerralla. Pientenkään epäselvyyksien välttämiseksi voisi muotoilu olla esimerkiksi: ”Työnantaja voi velvoittaa ne työntekijät, jotka suorittavat tehtävää ilma-aluksessa tai lentoturvallisuuteen vaikuttavaa tehtävää maaorganisaatiossa, **säännönmukaiseen tai yleiseen ja työnantajan määrittämänä ajankohtana suoritettavaan puhalluskokeeseen** sen selvittämiseksi, ovatko työntekijät alkoholin vaikutuksen alaisina työajalla.” tai muu tältä osin selventävä muotoilu, ettei tämä – sääntelyn tarkoitusten toteutumisen kannalta mahdollisesti hyvinkin keskeinen – oikeus jäisi miltään osin arvailujen varaan ja erilaisille väitteille alttiiksi.

Puhalluttava henkilöstö

Jetflite katsoo, että käytännön operatiivisessa toiminnassa päihteiden käytön suurimmat riskit lentoturvallisuudelle aiheutuvat ulkoasemilla, eli tilanteissa, joissa lentohenkilöstö ei ole vastaavalla tavalla työnantajan valvonnan alaisena kuin kotiasemalla lennolle lähdettäessä. Valvonnan

toimiva, ilma-aluksen lentävä henkilöstö ja lennonvalmisteluun liittyvässä tehtävässä toimiva henkilöstö, lentoaseman turvavalvotulla alueella liikkumisluvan omaava henkilöstö, lentoaseman turvatarkastajat ja lentoaseman vartijat. Tämä kattaa suuren osan mm. Jetfliten henkilöstöstä.

9.1.2025

vähäisyyden lisäksi ulkoasemilla saatetaan viettää pidempiäkin aikoja hotelleissa ja erilaisten viihdekeskusten läheisyydessä lennon lähtemistä odotellessa, jolloin olosuhteet ovat otollisemmat päihteiden käytölle. Näistä syistä Jetflite katsoo, että esityksessä voisi olla nimenomaisesti syytä täsmentää, että puhalluskokeen tekijä voisi olla myös henkilön kollega. Käytännössä lentohenkilöstö siis voisi puhalluttaa toisensa. Vaikka tämä on esityksessä luettavissa ns. rivien välistä², olisi käytännön toteuttamisen kannalta tärkeää, että asia olisi nimenomaisesti mainittuna, sillä pienikin epäselvyys johtaa helposti erilaisiin väitteisiin, mikä heikentää sääntelyn vaikuttavuutta. Toisaalta ilman tätä mahdollisuutta jää puhalluskokeen tuottama tarkoitus lentoturvallisuuden parantajana merkittävältä osin toteutumatta, eli mikäli tämä ei ole viitatuista kohdista huolimatta lainsäätäjän tarkoitus, tulisi tämä mahdollisuus sääntelyyn lisätä.

Edellä mainittuun liittyen voisi olla tarkoituksenmukaista pohtia myös mahdollista rikosoikeudellista vastuuta, mikäli henkilö suorittaisi puhalluskokeen toisen henkilön puolesta. Tällaisen toiminnan lähes ainoa ajateltavissa oleva motiivi olisi lentämään aikovan alkoholinkäytön peittäminen, ja voisi vaarantaa merkittävästi lentoturvallisuutta. Siksi se tulisi katsoa toimintana erityisen moitittavaksi.

Lisäksi sen selkeä toteaminen, mitä työnantajan todistustaakan täytyminen asiassa edellyttää, olisi tärkeää. Oletettavaa on, ettei vain puhalluttavan henkilön läsnäolo tilanteessa riittäisi, vaan paikalle tarvittaisiin todistaja (esim. videoyhteyksin). Olisi myös hyvä nimenomaisesti ottaa Esityksessä kantaa siihen, voisiko a) puhalluttaja ja/tai b) tällainen mahdollinen todistaja olla myös yhtiön ulkopuolinen henkilö, esimerkiksi alihankkija.

Alkoholit tai muu vastaava varmentaminen

Edellä mainittuun riskiin liittyen Jetflite myös tuo esiin sen vaihtoehdon, että puhallutuksen lisäksi työnantajalle sallittaisiin mahdollisuus asentaa alkoholit tai niitä vastaava kollegoihin nähden objektiivisempi tapa todeta päihtymys, kuten verkkoon liitetty tulosten lukija, jolloin kollegoiden / laajemman puhalluttajatiimin ei tarvitsisi käsitellä puhallustietoja ainakaan yhtä välttämättömästi. Jetflite ei kuitenkaan ole vielä perehtynyt tältä osin tarjontaan, mutta yleisesti kannattaa puhallutuksen oheen myös tällaisia menetelmiä. Tältä osin muutoksia voisi ehdottaa tehtäväksi esimerkiksi alkoholukolakiin. Asian voinee jättää myös tulevan sääntelyn varaan, mutta asiaa olisi ansiokasta pohtia myös nyt säädettävien muutosten yhteydessä sen nivoutuessa selkeästi uudistusten teemaan, ja olisi mahdollisesti vähemmän henkilön yksityisyyteen kajoava keino.

Rikosoikeudelliseen vastuuseen liittyvä mahdollinen selvennys

Esityksen sivulla 22 todetaan seuraavaa: ”Puhallustuloksen ylittäessä rikoslain 23 luvun 6 §:n mukaisen ilmaliikennejuopumuksen raja-arvon (0,5 promillea) asia siirtyisi poliisin ratkaistavaksi.”

Tältä osin Jetflite huomauttaa, että myös tätä alemmat raja-arvot ovat sakkorangaistuksen alaisia ilmailulain 177 §:n (huumaavan aineen käyttäminen ilmailussa) nojalla. Jetflite on siinä käsityksessä, että myös huumaavan aineen käyttäminen ilmailussa edellyttäisi rikosoikeudellista prosessia. Kun puhallusoikeus siirtyy työnantajalle, ei mahdollinen rajojen ylitys tule em. valvonnan piiriin, ellei asiasta tehdä ilmoitusta asianomaiselle taholle. Nyt muotoilusta saa sen käsityksen, että tämä taho ei olisi poliisi.

² mm. sivulla 33: ”Työnantaja määrittäisi sen, kuka puhalluskokeen käytännössä suorittaa ilma-aluksen päällikölle ja muulle henkilöstölle.”, kunhan tekijällä on asiaan riittävä koulutus ja tietosuojasta huolehditaan.

9.1.2025

Aiheeseen liittyen Jetflite toteaa myös, että tilanteessa, jossa verikoevarmennus tehdään osana prosessia, saattaa veren alkoholipitoisuus nousta puhallutuksen ja verikokeen välillä, mikäli henkilö on esimerkiksi nauttinut alkoholia juuri ennen puhallutuksen tekemistä. Voisi siten olla hyvä harkita myös esimerkiksi velvoitetta tehdä uusintapuhallutus tietyn ajan positiivisen tuloksen jälkeen, jotta mahdollinen esitutkinta tehdään oikealla nimikkeellä.

Varmennuskoe

Enemmän teknisenä huomiona Jetflite kehottaisi täsmentämään, edellyttääkö toisen laitteen käytön mahdollistaminen tuloksen varmentamiseksi kokonaan toisenlaisen laitteen käyttöä, vai voiko työnantaja suorittaa varmennuskokeen toisella täysin samanlaisella laitteella.

Muut päihteet

Esityksessä keskitytään ennen kaikkea puhalluskokeisiin. Muiden päihteiden osalta viitataan nykyainsäädäntöön huumausainetestauksista työsuhteissa sekä ao. asetuksen ohjeluonteiseen materiaaliin, mm. Esityksen sivuilla 11-12:

”Lentotoiminta-asetukseen liittyvässä täydentävässä ja ohjeluonteisessa materiaalissa (AMC/GM) todetaan nimenomaisesti, ettei tulisi olla estettä sille, että lentotoiminnan harjoittaja voisi ottaa käyttöön henkilöstön satunnaistestausta koskevan ohjelman, jotta psykoaktiivisten aineiden mahdollinen väärinkäyttö 12 ei jäisi havaitsematta, siten vaarantaen ilma-aluksen ja siinä kuljetettavien henkilöiden turvallisuuden (GM2 CAT.GEN.MPA.170(b)). Psykoaktiivisten aineiden ennalta ilmoittamatonta satunnaistestausta tulisi voida tehdä myös seurantavaiheessa, kun työntekijällä on aiemmin todettu päihteiden väärinkäyttöä ja hän palaa työhön kuntoutuksen jälkeen (GM4 CAT.GEN.MPA.170(b))”

Myös muiden päihteiden kuin alkoholin käyttö lisääntyy jatkuvasti ja aiheuttaa aivan vastaavaa, ellei pahempaa, vaaraa lentoturvallisuudelle kuin alkoholi. Huumausainetestauksia koskeva lainsäädäntö edellyttää nykyisellään lukuisten muiden vaatimusten lisäksi epäilystä päihteiden käytöstä. Jetflite katsoisi aiheelliseksi tarkastella myös tätä lainsäädäntöä siten, että satunnaistestaus ilman epäilystä mahdollistuisi, jotta muidenkin päihteiden käyttöön liittyvä riski olisi nykyisin paremmin hallinnoitavissa, ja työntekijät myös saisivat apua nykyistä paremmin. Tämä täyttäisi paremmin myös yo. vaatimuksen koskien kaikkia psykoaktiivisia aineita, ei vain alkoholia.

Helsingissä, 9.1.2025

JETFLITE OY